

BARBARA CZOPEK-KOPCIUCH
(Częstochowa, 31.05.1952 – Kraków, 07.07.2020)

7 lipca 2020 r. odeszła od nas nieodżałowana Koleżanka, prof. dr hab. Barbara Czopek-Kopciuch – wybitna badaczka nazw własnych, autorka klasycznych już dzieł z zakresu onomastyki, niekwestionowany autorytet i mistrzyni wielu pokoleń polskich onomastów.

Pożegnaliśmy ją 10 lipca 2020 r. na cmentarzu Batowickim w Krakowie, gdzie spoczęła obok swojego męża.

Barbara Czopek-Kopciuch urodziła się w Częstochowie i tam odbyła pierwsze etapy edukacji, jednak na studia przyjechała już do Krakowa, z którym związała się na resztę życia. Ukończyła filologię polską na Uniwersytecie Jagiellońskim. Na seminarium magisterskie uczęszczała do prof. Zofii Kurzowej i pod jej kierunkiem napisała pracę magisterską o przymiotnikach na *-alny, -arny*, opublikowaną później jako artykuł w czasopiśmie „Polonica” (*Przymiotniki na -alny, -arny w historii języka polskiego na tle słowiańskim* (1978)). Przez całe swoje życie zawodowe (ponad 40 lat), pracowała w Instytucie Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, zdobywając kolejne tytuły naukowe i piastując różne stanowiska. Okresowo prowadziła także zajęcia dydaktyczne w Akademii Świętokrzyskiej (później Uniwersytecie) w Kielcach, Filia w Piotrkowie Trybunalskim (1997-2013).

W zainteresowaniach i dorobku naukowym Barbary Czopek-Kopciuch dominuje onomastyka. Pod kierunkiem prof. Kazimierza Rymuta napisała doktorat z zakresu toponomastyki i obroniła go w 1985 roku. Trzy lata później ukazała się jej pierwsza książka *Nazwy miejscowe dawnej ziemi chełmskiej i bełskiej (w granicach dzisiejszego państwa polskiego)* (1988), która jest zmodyfikowaną wersją rozprawy doktorskiej.

W roku 1995 na podstawie monografii *Adaptacje niemieckich nazw miejscowych w języku polskim* (1995) uzyskała habilitację. W książce tej poddała analizie 1200 nazw miejscowych pochodzenia niemieckiego z obszarów Polski (gdzie osadnictwo polskie poprzedziło osadnictwo niemieckie), wykorzystując teorię interferencji językowej U. Weinreicha, teorię integracji onimicznej E. Eichlera oraz teorię substytucji i interferencji językowych H. Górnowicza. Książka ta doczekała się wielu pozytywnych recenzji i należy do najczęściej cytowanych.

Kolejną ważną pozycją w dorobku Barbary Czopek-Kopciuch są *Nazwiska polskie w Zagłębiu Ruhry* (2004) - efekt udziału w polsko-niemieckim projekcie mającym na celu opracowanie słownika nazwisk pochodzenia polskiego w tym regionie Niemiec. Dwutomowy słownik jako dzieło zbiorowe ukazał się kilka lat później (*Lexicon den Familiennamen polnischer Herkunft im Ruhrgebiet* (2006-2010), a Barbara Czopek-Kopciuch opracowała w nim ponad 13 tysięcy haseł słownikowych. W swojej autorskiej monografii ponownie sięgnęła do teorii interferencji językowej i integracji onimicznej zmodyfikowanej na użytek nazw osobowych oraz zawarła bardzo ciekawe socjolingwistyczne rozważania dotyczące tożsamości etnicznej nosicieli polskich nazwisk.

Na podstawie całego dorobku naukowego (w tym monografii *Nazwiska polskie w Zagłębiu Ruhry*), organizacyjnego, dydaktycznego, w roku 2008 Barbara Czopek-Kopciuch uzyskała tytuł profesora zwyczajnego.

Twórczość naukowa prof. Czopek-Kopciuch to nie tylko autorskie monografie, ale również zbiorowe opracowania leksykograficzne. Oprócz wspomnianego słownika nazwisk wydane po niemiecku, była współautorką, a od tomu VIII także redaktorem słownika *Nazwy miejscowe Polski. Historia – pochodzenie – zmiany*, t. I-XV (1996-2018), w którym opracowywała hasła z obszaru Pomorza, Nowej Marchii oraz dawnej Rusi Czerwonej (ogółem ponad 6000 haseł sygnowanych inicjałami BCz). Brała również udział jako kierownik i wykonawca w grantach, które zaowocowały edycjami elektronicznymi onomastykonów: *Elektroniczny słownik hydronimów Polski* (2012-2015; <https://eshp.ijp.pan.pl>), *Najczęstsze nazwiska w Polsce – współczesność i historia* (2014-2020; <https://nazwiska.ijp.pan.pl>).

Publikowała liczne artykuły (ponad 60 w języku polskim, niemieckim, angielskim), a także recenzje z opracowań polskich, niemieckich, rosyjskich w czasopi-

mach i monografiach zbiorowych polskich i zagranicznych. Jej rozprawy i szkice dotyczyły w większości problematyki toponomastycznej: nazw miejscowych, np. *Apelatyw majdan w toponimii polskiej* (1984), *Ortsnamen auf -burg in slavischen Ländern* (1999), *Fremde Ortsnamen in Polnischen Texten* (1999), Rachanie, Uchanie – nazwy miejscowe dzierżawcze czy rodowe? (2001), *Holländische Siedlungsbewegung und Ortsnamen Holendry in Polen* (2004), *Geographical Names Deriving from Saints' Names (Patrocinia) in Poland* (2011); wodnych, np. *Imiona w nazwach jezior i stawów w Polsce* (wraz z U. Bijak, 2007); terenowych, np. *Anojkonimy na terenie dawnej Nowej Marchii* (współautor E. Rymar, 1996), ale także antroponomastycznej: nazwisk, np. *Personennamen in den Ortsnamen deutscher Herkunft auf dem Gebiet Polens* (1993), *Nazwiska od przezwisk dwuczłonowych w Zagłębiu Ruhry* (2006), *Nazwiska polskie w Zagłębiu Ruhry a nazwiska w Polsce* (2005), *Polnische Familiennamen im Deutschen. Dargestellt am Beispiel der polnischen Familiennamen im Ruhrgebiet* (2011), *O Nawrockim, Nawrocie i nawrocie* (2006); imion, np. *Imiona ludzi o nazwiskach polskiego pochodzenia, na przykładzie mieszkańców Herne (Zagłębie Ruhry)* (2008), *Frekwencja i geografia imion najrzadziej nadawanych w Polsce w latach 1995-2010* (2013); przezwisk, np. *Nick – nowa kategoria antroponimiczna?* (2004). Sporo publikacji poświęciła kontaktom językowym polsko-wschodniosłowiańskim, np. *The Ukrainian Influences in the Place Names along the Border of the Eastern Part of Poland* (1985), *Ukraińskie cechy językowe w nazwach dawnej ziemi chełmskiej i bełskiej* (1986) oraz polsko-niemieckim, np. *Przynależność językowa Nowej Marchii w świetle danych toponomastyki* (1997), *Onymische Integration in Untersuchungen von Ortsnamen* (1998), *Elementy niemieckie w nazewnictwie miejscowym Polski południowo-wschodniej* (2000); zagadnieniom chrematonomastycznym, np. *Zachodnioeuropejskie poglądy na chrematonimię* (2011), *Names of Companies in Poland* (2013); standaryzacji nazw geograficznych, np. *Prace Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych przy MSWiA* (2012), *Works of the Commission on Names of the Localities and Physiographical Objects of the Ministry of Internal Affairs and Administration* (2014); terminologii onomastycznej, np. *Once More about the Need to Harmonize Onomastic Terminology* (2019). Opracowania te powstawały zawsze na bazie bogatego materiału onomastycznego poddanego szczegółowej analizie.

Prof. Barbara Czopek-Kopciuch była poliglotką, znała biegle język rosyjski, angielski, niemiecki, odbywała staże naukowe i przebywała na stypendiach za granicą: w Kijowie i Lwowie, gdzie zbierała materiały archiwalne do doktoratu, w Getyndze, Dortmundzie, gdzie pisała swoje książki o kontaktach językowych polsko-niemieckich, w Lipsku, Berlinie i Moguncji. Brała też chętnie udział w konferencjach zagranicznych, m.in. regularnie uczestniczyła w kongresach International Council of Onomastic Sciences.

Oprócz działalności ściśle naukowej prof. Barbara Czopek-Kopciuch znana była ze swoich zdolności organizacyjnych: pełniła funkcję wicedyrektora Instytutu Języka Polskiego PAN (w latach 2002-2012), kierownika Zakładu, później Pracowni Onomastyki (2011-2019), redaktora naczelnego czasopisma „Onomastica” (2015-2020), przewodniczyła Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych przy Ministrze Spraw Wewnętrznych i Administracji (2008-2016).

Była cenionym badaczem nazw własnych w kraju i za granicą, czego dowodem są członkostwa w radach naukowych czasopism: *Onomastica Slavogermanica*, *Namenkundliche Informationen*, *Folia onomastica Croatica* oraz w innych gremiach naukowych takich jak: Komitet Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk (2015-2019), Komisja Onomastyki Słowiańskiej przy Międzynarodowym Komitecie Słowistów (2008-2020), Zarząd International Council of Onomastic Sciences (2008-2011).

Profesor Barbara Czopek-Kopciuch była liderem w polskim środowisku onomastycznym, osobą niezwykle pracowitą, wielozadaniową, bardzo życzliwą innym. Do ostatnich chwil pracowała, czuwała nad przygotowaniem 64. numeru *Onomastików* i redakcją 16. tomu słownika *Nazwy miejscowe Polski*.

Pozostanie w naszej pamięci na zawsze, z jej dzieł, zapamiętanych rad, wskazówek będziemy jeszcze długo korzystać.

Urszula Bijak